

DOI: <https://doi.org/10.15407/ingedu2025.58.011>

УДК 327:339.9:355

JEL: F51, F52, H56, N40

Грущинська Н. М., докторка економічних наук, професорка, професорка кафедри міжнародних економічних відносин факультету права і міжнародних відносин, ДНП «Державний університет "Київський авіаційний інститут"»

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-5606-4666>

e-mail: gruschinska@gmail.com

ВПЛИВ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ НА МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ: ІСТОРИЧНИЙ ТА СУЧАСНИЙ ВИМІРИ

У статті розглянуто історичні та сучасні аспекти впливу воєнних конфліктів на розвиток міжнародних економічних відносин. Проаналізовано трансформацію світової економіки під впливом колоніальних воєн, світових воєн XX століття та сучасних гібридних конфліктів. Особливу увагу приділено наслідкам російсько-української війни для глобальної фінансової системи, енергетичної безпеки та міжнародної торгівлі.

Предметом дослідження визначено вплив воєнних конфліктів на міжнародні економічні відносини в історичному та сучасному вимірах. Методологія статті базується на використанні історико-економічного аналізу, порівняльного підходу та узагальнення емпіричних даних (зокрема,

Ц и т у в а н н я: Грущинська Н. М., Вплив воєнних конфліктів на міжнародні економічні відносини: історичний та сучасний виміри. *Історія народного господарства та економічної думки України*. 2025. Вип. 58. С. 11–29. <https://doi.org/10.15407/ingedu2025.58.011>

© Видавець Державна установа "Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України", 2025.

Це стаття відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND 4.0 <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.uk>

ISSN 0320-4421. Історія нар. госп-ва та екон. думки України. 2025. Вип. 58

статистики військових витрат, рівня інфляції, боргових зобов'язань і показників безробіття).

У статті показано, що упродовж історії роль воєн була неоднозначною: з одного боку, вони призводили до людських втрат, руйнування інфраструктури та економічних криз, а з іншого – стимулювали розвиток технологій, певним чином зміцнювали державні інститути та сприяли інтеграційним процесам. У роботі зазначено, що Перша світова війна викликала масштабні боргові й інфляційні шоки, тоді як після Другої світової війни було сформовано нову архітектуру міжнародної економіки (Бреттон-Вудська система, План Маршалла). В умовах ХХІ століття головними викликами стали війни на Близькому Сході та російсько-українська війна, що привели до санкційного тиску, порушення глобальних ланцюгів постачання, енергетичної нестабільності та нових форм міжнародної конкуренції.

Сфера застосування результатів охоплює наукові дослідження міжнародних економічних відносин, формування політики економічної безпеки, вироблення рекомендацій для державних і наддержавних інституцій. У висновках зазначено, що воєнні конфлікти мають багатовимірний характер впливу, вони формують економічні ризики й водночас стають каталізаторами інституційних і технологічних змін. Подальші дослідження потребують аналізу довгострокових наслідків санкційних режимів, кібервоєн та енергетичних шоків.

Ключові слова: воєнні конфлікти, міжнародні економічні відносини, інфляція, державний борг, безробіття, санкції, глобалізація, енергетична безпека.

Hrushchynska Nataliia

THE IMPACT OF MILITARY CONFLICTS ON INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS: HISTORICAL AND CONTEMPORARY DIMENSIONS

The article examines the historical and contemporary aspects of the impact of military conflicts on the development of international economic relations. It analyzes the transformation of the global economy under the influence of colonial wars, the world wars of the twentieth century, and modern hybrid conflicts. Particular attention is paid to the consequences of the Russian-Ukrainian war for the global financial system, energy security, and international trade.

The subject of the study is defined as the impact of military conflicts on international economic relations in their historical and contemporary dimensions. The methodology of the article is based on the use of historical-economic analysis, comparative approach, and generalization of empirical data (in particular, statistics on military expenditures, inflation rates, debt obligations, and unemployment indicators).

The article demonstrates that throughout history wars have played a contradictory role: on the one hand, they led to human losses, destruction of infrastructure, and economic crises; on the other hand, they stimulated technological development, strengthened state institutions, and promoted integration processes. The study shows that the First World War caused large-scale debt and inflationary shocks, while the post-Second World War period was marked by the formation of a new architecture of the international economy (the Bretton Woods system and the Marshall Plan). In the twenty-first century, the main challenges are associated with wars in the Middle East and the Russian-Ukrainian war, which resulted in sanctions pressure, disruption of global supply chains, energy instability, and the emergence of new forms of international competition.

The scope of application of the results includes academic research in the field of international economic relations, the development of economic security policy, and the elaboration of recommendations for national and supranational institutions. The conclusions emphasize that military conflicts have a multidimensional impact: they generate economic risks while at the same time acting as catalysts for institutional and technological change. Further research is required on the long-term consequences of sanctions regimes, cyber warfare, and energy shocks.

Keywords: *military conflicts, international economic relations, inflation, public debt, unemployment, sanctions, globalization, energy security.*

Війна є одним із ключових факторів, що протягом століть визначав траєкторію розвитку міжнародних економічних відносин. Воєнні конфлікти руйнували економіки, але водночас ставали поштовхом для створення нових фінансових механізмів та економічних союзів. У сучасних умовах XXI століття роль війни як детермінанти світової економіки зросла, адже навіть

локальні збройні конфлікти можуть призводити до масштабних наслідків для міжнародних ринків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання війни, економічного розвитку, впливу геополітичних факторів на національні економіки широко досліджуються в історичній, економічній та політологічній літературі. У сучасних дослідженнях можна виокремити кілька ключових підходів. Класики державознавства та соціології, зокрема Ч. Тіллі [24], розглядають війну як чинник формування державності та інструмент мобілізації ресурсів. Дослідження ранньомодерної Європи свідчать, що Вестфальський мир 1648 р. став основою сучасної системи суверенних держав і нової архітектури міжнародних відносин та детально досліджується в роботі німецького теолога А.Озіандера [21].

Перша світова війна призвела до катастрофічних економічних наслідків, зумовивши інфляцію, боргові кризи й радикальні політичні трансформації, ці процеси проаналізовано у колективній монографії М. Бродерік та С. Харисон [14], де наголошувалося на руйнівному впливові репарацій на економіку Німеччини. Друга світова війна, водночас із колосальними руйнуваннями, заклала підґрунтя для післявоєнного відновлення Європи завдяки Плану Маршалла і створенню Бреттон-Вудської валютної системи, що досліджується в роботі А. Мілварда [19]. Література щодо «холодної війни» та військово-промислові комплекси цього періоду наголошує на паралельному розвитку економічної інтеграції у капіталістичному та соціалістичному блоках і впливові військових витрат на інноваційний розвиток, – зокрема роботи Д. Нутті [20]. Військово-промисловий комплекс став не лише інструментом геополітичної конкуренції, а й важливим елементом науково-технічного прогресу.

У ХХІ ст. особлива увага дослідників зосереджена на локальних війнах і санкційній політиці як новітньому механізмі впливу на міжнародні економічні відносини (С.Хавбахен, Д.Скотт [16]). Російсько-українська війна стала предметом численних аналітичних робіт, у яких підкреслюється вплив на енергетичні ринки, глобальні ланцюги постачання та фінансову стабільність (В. Бек, Т.Вагнер) [13]. Щорічні міжнародні статистичні звіти демонструють стійке зростання світових військових видатків, що коливаються на рівні 2–2,5% світового ВВП. У науковій літературі результати впливу військових витрат на економічне зростання

залишаються суперечливими: в одних країнах вони можуть виступати стимулюючим чинником внаслідок розвитку високотехнологічних галузей, в інших – викликати надмірне боргове навантаження та стагнацію (Дж. Дюне, Н. Тіан)[15]. Існуючі дослідження дають змогу истверджувати, що воєнні конфлікти чинять комплексний і багатовимірний вплив на міжнародні економічні відносини – від руйнівних наслідків у вигляді боргових криз та інфляції до стимулювання інституційних реформ і технологічних проривів.

Проблема взаємозв'язку воєн і економіки активно вивчається зарубіжними та вітчизняними науковцями. Так, Ч. Тіллі [24] розглядали війну як чинник формування сучасних держав і світової системи. У працях П. Кругмана аналізується роль воєн у структурних змінах глобальної економіки. Українські дослідники (С. Лисенко, Т. Зосименко) наголошують на специфіці впливу сучасних гібридних воєн на міжнародну торгівлю та енергетичну безпеку [4, 6]. У XXI столітті бойові дії від час воєн стали не тільки масштабнішими, а й суттєво впливають на глобальну економіку. Витрати на оборону у світі в 2024 р. досягли рекордних 2,72 трлн дол. США, що було на 9,4% більше, ніж у 2023 р. В Україні ВВП у 2022 р. скоротився приблизно на 30–35% через руйнування інфраструктури, логістичні перебої та втрати в промисловості [25]. ОЕСР інформує, що частка витрат на оборону в державному бюджеті України у 2022 р. перевищила 20% ВВП, у 2025 р. було заплановано, що ця величина сягне 26% [26].

Загалом ключові економічні ефекти сучасних воєнних конфліктів полягають у збільшенні у постраждалих країнах частки ВВП на військові витрати, що викликає суттєве відхилення від попередніх бюджетних планів; скорочення виробничих можливостей через людські жертви та мобілізацію частини працівників, руйнування інфраструктури та логістичних маршрутів, втрати капіталу, розрив торговельних зв'язків, а також перерозподіл міжнародної допомоги та зовнішніх фінансових потоків – грантів, кредитів тощо.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми, що розглядається. Попри значний масив наукових досліджень, присвячених впливу воєнних конфліктів на міжнародні економічні відносини, низка важливих аспектів залишається недостатньо вивченою, зокрема, – **довгострокові економічні наслідки сучасних воєнних конфліктів.** Більшість досліджень

зосереджується на короткотермінових ефектах, зростанні інфляції, боргу, безробіття, однак меншою мірою розкрито вплив на структурну перебудову економік, фінансові ринки та міжнародні інвестиційні потоки у перспективі десятиліть.

У науковій літературі недостатньо уваги приділяється економічним наслідкам кібервоєн, інформаційних операцій і застосування штучного інтелекту у військовій сфері. Питання впливу війни на нерівність, рівень життя населення, трудову міграцію та формування нових ринків праці висвітлюються лише частково, без системного узагальнення. Таким чином, актуальним завданням є поглиблене дослідження саме довгострокових і багатовимірних економічних ефектів воєнних конфліктів у сучасному світі, із залученням міждисциплінарних методів та комплексного аналізу міжнародних даних.

Метою статті є виявлення та розкриття історичного та сучасного впливів воєнних конфліктів на міжнародні економічні відносини, на основі виокремлення їхніх ключових наслідків та перспектив розвитку.

Виклад основних результатів дослідження. Історія міжнародних економічних відносин у період воєнних конфліктів дає змогу простежити зв'язок між війнами та економічною політикою держав. Війни змінювали глобальні торговельні маршрути, викликали економічні кризи та стимулювали розвиток нових галузей. У сучасному світі економічні санкції, енергетична безпека та торговельні війни стали новими інструментами міжнародного впливу.

Історія розвитку міжнародних економічних відносин демонструє тісний зв'язок між воєнними конфліктами та економічними трансформаціями. Уже в Середньовіччі військові події мали значний вплив на економіку та міждержавні зв'язки. Хрестові походи та монгольські завоювання у XII–XIII ст. сприяли поширенню знань зі Сходу до Європи, активізації середземноморської торгівлі та зростанню ролі торгових міст, водночас послаблюючи дрібний феодалізм. У XIV–XV ст. війни, зокрема Столітня та Гуситські, стали каталізатором формування національної ідентичності у Франції та Англії, викликали занепад лицарства, розвиток постійних армій і використання нових військових технологій, що мало прямі економічні наслідки у вигляді зміни структури виробництва й фінансування.

У XVI–XVII ст. релігійні війни та Тридцятилітня війна трансформували політичний та економічний устрій Європи. Вестфальський мир 1648 р. закріпив принципи державного суверенітету, започаткував сучасну систему міжнародних відносин і водночас сприяв економічному піднесенню нових центрів сили – Нідерландів та Англії – на тлі занепаду Іспанії. Водночас розгортання колоніальних воєн зумовило формування світової колоніальної системи та трикутничої торгівлі, яка змінила глобальні потоки ресурсів і капіталів. У XVIII – на початку XIX ст. наполеонівські війни стали прикладом масштабної мобілізації ресурсів через позики, запровадження економічних блокад та посилення ролі державного втручання у виробництво й торгівлю. Віденський конгрес 1815 р. закріпив систему «балансу сил», яка визначала розвиток міжнародних економічних відносин у наступні десятиліття.

XIX ст. характеризувалося новим етапом державотворчих процесів і колоніальних воєн, які призвели до нового переділу світу, тоді як військово-промислова революція, розвиток залізниць і пароплавства стали ключовими драйверами економічної модернізації.

XX ст. стало епохою глобальних воєнних потрясінь. Перша світова війна радикально змінила фінансові та торговельні відносини: відбулося різке зростання державних боргів, інфляції та безробіття, а в Німеччині та Австро-Угорщині розгорнулася гіперінфляція. США вийшли з війни як головний кредитор, що визначило їх подальше домінування в міжнародній економіці. Друга світова війна зумовила ще масштабнішу економічну мобілізацію, сприяла формуванню Бреттон-Вудської системи та реалізації Плану Маршалла, які заклали основи повоєнної економічної архітектури. «Холодна війна» розділила світ на два економічні блоки, стимулювала гонку озброєнь, розвиток військово-промислового комплексу та створення інтеграційних об'єднань, зокрема ЄЕС і РЕВ.

Локальні конфлікти другої половини XX ст. також мали економічний ефект. Корейська й В'єтнамська війни викликали економічне перевантаження США, тоді як арабо-ізраїльські війни та нафтове ембарго 1973 р. – енергетичну кризу та стагфляцію. Афганська війна підірвала економіку СРСР і стала одним із чинників його краху. Ірано-іракська війна та війна в Перській

затоці підтвердили залежність світової економіки від стабільності на ринку нафти. Балканські конфлікти 1990-х призвели до економічного занепаду регіону та випробували здатність ЄС до кризового управління.

У ХХІ ст. воєнні конфлікти знову визначають траєкторію міжнародних економічних відносин. Війна в Іраку 2003 р. виявила внутрішні суперечності в ЄС, війна в Грузії 2008 р. засвідчила готовність Росії використовувати силу, а події «Арабської весни» та війна в Лівії спричинили масштабні міграційні потоки та політичну кризу в Європі. Сирійський конфлікт поглибив гуманітарну кризу й викликав міграційну хвилю 2015 р., що змінила політичний ландшафт ЄС. Найбільш драматичним конфліктом стала російсько-українська війна, яка поставила перед Європою питання енергетичної безпеки, економічної єдності та солідарності, а також актуалізувала нову «холодну війну» у відносинах із Росією та Китаєм.

Феномен анексії, що в минулому був поширеним інструментом міжнародної політики, у ХХІ ст. набув нової гостроти (додаток А). Анексія Криму у 2014 р. та спроби приєднання нових українських територій у 2022 р. стали безпрецедентним викликом для міжнародного права та системи міжнародних відносин. Відповіддю ЄС стало використання економічної дипломатії – масштабні санкційні режими, ембарго, відключення від SWIFT та замороження активів, що свідчить про трансформацію Європейського Союзу та його перетворення з економічного союзу на активного геополітичного актора.

Історичний і сучасний досвід підтверджує, що воєнні конфлікти залишаються визначальним чинником міжнародних економічних відносин, виконуючи водночас деструктивну й трансформаційну функції. Вони руйнують економіки, але водночас можуть ставати каталізатором інституційних, технологічних та інтеграційних змін у світовій системі.

Іще у 90-х роках ХХ століття наступне століття прогнозувалося як постіндустріальне, технологічно активне, спрямоване на мир та добробут, без використання силових методів, які здавалися дивним для цивілізованого світу, разом із тим незавершена перша четвертина ХХІ століття заплямилась агресією.

Економічними наслідками анексії стали зміни в обсягах торгівлі, при тому що анексії супроводжуються порушенням

торговельних маршрутів, запровадженням санкцій та контрсанкцій, що впливає на експортно-імпортні потоки як у регіоні, так і глобально. Анексії змінюють структуру транспортних коридорів та підвищують витрати на перевезення, страхування та фінансові гарантії, що призводить до зростання собівартості товарів і підвищення ризику нестабільності на регіональних ринках. Економічні наслідки анексій посилюються через санкційні режими та обмеження міжнародних інвестицій, що впливає на довгострокові інвестиційні потоки та структуру капітальних вкладень у постраждалих країнах (таблиця 1).

Таблиця 1

Економічні наслідки анексій XXI століття

Анексія / конфлікт	Основні економічні наслідки	Вплив на торгівлю	Вплив на логістику	Політичні та регуляторні ефекти
Анексія Криму, 2014	Скорочення експорту зерна та металів на 15–20%	Переорієнтація поставок на альтернативні порти	Ускладнення морських перевезень, підвищення страхових та транспортних витрат	Уведення санкцій ЄС і США, обмеження інвестицій у регіон
Південна Осетія / Абхазія, 2008	Зменшення обсягів торгівлі з Грузією на 10–12%	Втрата ключових транзитних коридорів	Порушення автомобільних і залізничних маршрутів	Уведення часткових санкцій, обмеження міжнародних фінансових потоків
Східна Україна, 2014–2022	Втрати промислових потужностей, скорочення експорту металу та вугілля на 25–30%	Часткова переорієнтація внутрішніх і зовнішніх ринків	Пошкодження інфраструктури, блокування залізничних коридорів	Санкції проти Росії, зміни регуляцій для іноземних інвесторів
Ізраїль – Палестина (локальні конфлікти)	Тимчасові обмеження експорту сільгосппродукції	Порушення сезонних поставок	Закриття портів і прикордонних переходів	Міжнародні обмеження на фінансові операції
Тайвань (потенційний конфлікт)	Прогнозовані перебої у постачанні напівпровідників	Висока вразливість глобальних технологічних ланцюгів	Порушення морських перевезень у Південно-Китайському морі	Можливі економічні санкції та переорієнтація інвестиційних потоків

Джерело: складено автором за матеріалами [13, 15].

У XXI столітті, з перспективами розвитку ШІ, техноглобалізації, захисту навколишнього середовища, розвитку медицини, проривами в дослідженні генетики, рухом толерантності, інклюзії,

анексія видається безглуздою поведінкою, але для України вона стала реальністю.

У XXI столітті війни відображають технологічні, політичні та соціальні реалії, а також зміни в глобальній системі безпеки. Війни поєднують як бойові дії, так і інформаційні операції, кібератаки, економічні санкції та політичний тиск (зокрема як в російсько-українській війні) [3].

Війни XXI століття часто мають складну міжнародну природу, коли одні держави можуть підтримувати різні сторони конфлікту, що призводить до утворення багатонаціональних альянсів, як приклад, війна в Іраку (2003 р.), де коаліція під проводом США діяла проти режиму Саддама Хусейна, а інші країни виступали проти цього втручання. Сучасні війни чинять серйозний вплив на навколишнє середовище, що може призводити до екологічних катастроф (наприклад, забруднення водних ресурсів, відновлення після використання хімічної зброї).

Упродовж останніх трьох десятиліть спостерігається стале зростання як світової економіки, так і військових витрат (рис. 1). Якщо у 1990 р. обсяг світового ВВП оцінювався у 23 трлн дол. США, а військові витрати – у 1,2 трлн дол. США, то вже у 2023–2024 рр. ці показники зросли до 106 трлн дол. США та 2,6 трлн дол. США відповідно.

Поряд із цим, незважаючи на значне збільшення військових витрат, їхня частка у світовій економіці залишається відносно стабільною (близько 2–2,5% світового ВВП). Це свідчить про те, що військова сфера є невід’ємним, але контрольованим компонентом глобальної економіки. Якщо у 1990–2010-х роках зростання витрат було поступовим, то після 2015 р. воно стало динамічнішим. Особливо це помітно у 2020–2024 рр., коли одночасно з пандемією COVID-19 та ескалацією геополітичних конфліктів (зокрема війною в Україні) військові бюджети провідних держав істотно збільшилися. Зростання оборонних видатків відображає нову фазу міжнародних відносин, у якій безпекові загрози стають дедалі більш системними: регіональні війни, терористичні загрози, кіберзлочинність, посилення протистояння між провідними світовими центрами сили (США–Китай, НАТО–РФ). Зростання світових військових витрат є не лише показником нарощування оборонних спроможностей, а й індикатором напруженості міжнародної системи, що

безпосередньо впливає на економічні пріоритети держав і динаміку глобалізації.

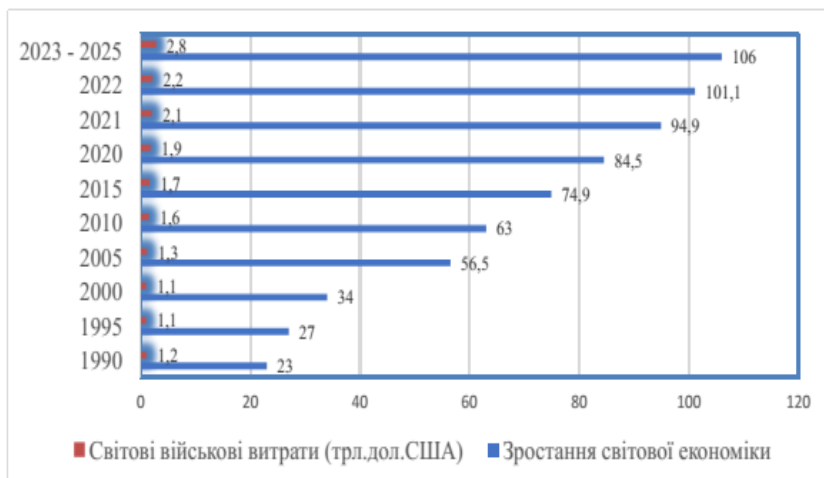

Рис. 1. Зростання світових військових витрат поряд зі зростанням світової економіки (1990–2024 рр.)

Джерело: складено автором за матеріалами [12].

Якби у 2023 р. військові витрати, які сягнули понад 2,2 трлн дол. США, були спрямовані у цивільні галузі економіки, то це, наприклад, дало би змогу забезпечити базову освіту для всіх дітей на планеті (близько 40 млрд дол. на рік); усунути голод (за оцінками ООН, – близько 30 млрд дол. на рік); забезпечити доступ до чистої води всім людям (близько 150 млрд дол. за 10 років). Якби, умовно, щороку 1 трлн дол. США військових витрат спрямовувався у продуктивні галузі, то за 10 років це могло б додати до світового ВВП 10–15 трлн дол. США (враховуючи ефект мультиплікатора та зростання продуктивності) [12].

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Систематизація наслідків воєнних конфліктів для міжнародних економічних відносин дає змогу виділити особливості, а саме перерозподіл центрів економічного впливу між регіонами (Європа, Близький Схід, Південно-Східна Азія), що відображає зміни глобальних торговельних потоків та інвестиційних стратегій; формування нових енергетичних альянсів та посилення ролі

країн Глобального Півдня у забезпеченні ресурсної безпеки, що знижує часткову залежність від традиційних постачальників; зростання впливу політичних ризиків на стабільність світових ринків, підвищення чутливості фінансових і торговельних систем до конфліктогенних факторів. Виявлення міжрегіональних закономірностей економічного впливу сучасних воєнних конфліктів на світову систему енергетики, продовольства та логістики дає можливість по-новому інтерпретувати механізми глобальної економічної нестабільності у XXI столітті та формувати рекомендації щодо стратегічної адаптації держав і міжнародних організацій до умов воєнної турбулентності.

Економічний вплив сучасних воєнних конфліктів на міжнародні відносини та глобальні ринки розкривається у питанні військових витрат та державного бюджетування. Внаслідок конфліктів спостерігається скорочення виробничих потужностей і ВВП (в Україні у 2022 р. падіння становило приблизно 30–35%, адаптаційні процеси – переорієнтація експорту, логістичні маршрути, міжнародна допомога дали змогу в другому кварталі 2023 р. зафіксувати зростання ВВП у річному вимірі (+5,7%)).

З 2022 до 2024 рр. міжнародна фінансова підтримка Україні перевищила 150 млрд дол. США, із яких значна частина спрямована на оборонні потреби, енергетику та логістичну адаптацію, що демонструє, як конфлікти формують нові міжнародні фінансові потоки та механізми підтримки постраждалих економік.

Порівняння наслідків конфліктів, війн, анексії демонструє, що локальні війни призводять до порушень торговельних маршрутів у міжнародному масштабі; зростання транспортних та страхових витрат; скорочення обсягів експорту та імпорту. Це підкреслює високий рівень залежності світової економіки від політичної стабільності в регіоні конфлікту.

Історично війни здійснювали амбівалентний вплив на міжнародні економічні відносини, поєднуючи як руйнівні, так і конструктивні наслідки. В умовах глобалізації локальні конфлікти набувають масштабнішого значення, оскільки їхні наслідки виходять далеко за межі регіонів, де вони виникають. Перспективи подальших наукових розвідок полягають у ґрунтовному аналізі довгострокових наслідків воєнних конфліктів для світової фінансової системи, трансформації міжнародних

інтеграційних процесів та формування нових економічних моделей співпраці між державами. Також доцільним є вивчення ролі інноваційних інструментів економічної політики, спрямованих на підвищення стійкості глобальної економіки до воєнних викликів. Історичні приклади 1990-х років допомагають виявити закономірності, що повторюються, та підкреслюють необхідність стратегічної адаптації сучасних економік до умов конфліктної турбулентності.

Проведений аналіз засвідчує, що війни історично мали подвійний вплив на міжнародні економічні відносини, поєднуючи руйнівні ефекти, пов'язані з дестабілізацією економік, порушенням торгівлі та фінансових потоків, із конструктивними наслідками, зокрема стимулюванням технологічних інновацій, модернізацією виробничих систем та переформатуванням міжнародної економічної взаємодії. Глобалізаційні процеси значно посилюють вплив локальних воєн на світову економіку, оскільки будь-який регіональний конфлікт здатен мати системні наслідки для глобальних ланцюгів постачання, фінансових ринків та енергетичної безпеки держав.

Російсько-українська війна виступає маркером нової епохи міжнародних економічних відносин, де формуються нові правила взаємодії держав, орієнтовані на санкційні механізми, енергетичну диверсифікацію та стратегічне відновлення економік у післявоєнний період. Конфлікт підкреслює критичну необхідність адаптації глобальних економічних структур до зростаючих геополітичних ризиків та демонструє роль війни як каталізатора переформатування міжнародних економічних інститутів і політик.

Перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямі включають глибоку оцінку довгострокових наслідків воєнних конфліктів для стабільності світової фінансової системи, розвитку міжнародної інтеграції та трансформації глобальних економічних моделей. Особливу увагу слід приділити аналізу ефективності санкційних режимів, ролі енергетичної безпеки та механізмів післявоєнного відновлення, а також потенціалу інноваційних економічних інструментів для підвищення стійкості національних і регіональних економік до геополітичних шоків. Також перспективним є дослідження взаємозв'язку між локальними конфліктами та глобальними фінансовими та торговельними потоками, що дасть змогу розробити більш

адаптивні стратегії економічного управління в умовах зростаючої геополітичної нестабільності.

Список використаних джерел

1. Грущинська Н. М. Економічна дипломатія в епоху штучного інтелекту. *Київський економічний науковий журнал*. 2025. №8. С. 25–31. <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2025-8-3>
2. Грущинська Н. М. Реалізація економічної дипломатії в системі сучасних міжнародних відносин: потенціал креативності та традиційні підходи. *Зовнішня політика і дипломатія: традиції, тренди, досвід*. 2017. Вип. 24(3). С. 86–92.
3. Дідух В. Економічна дипломатія України під час війни. *Міжнародні наукові читання імені Богдана Гаврилишина* (м. Тернопіль, 29 листопада 2023 р.). Тернопіль: ЗУНУ, 2023.
4. Зосименко Т. Як працює і де буксує українська економічна дипломатія у відносинах з сусідами? *Українська призма*. URL: <http://prismua.org/economicdiplomacy/> (дата звернення: 02.02.2025).
5. Кухарик В. Економічна дипломатія як інструмент реалізації національних інтересів. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2021. №2. С. 221–231.
6. Лисенко С. М., Савченко М. О., Пітел Н. С. Економічні наслідки війни для України в умовах глобалізації. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. №8. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12799349> (дата звернення: 30.09.2025).
7. Петришин О. О., Маргіта М. Є., Єфремова К. В. Економічна дипломатія та її роль в забезпеченні економічної безпеки України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №4. С. 113–117. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/25>
8. Рошко І., Кухарик В. Економічна дипломатія України як інструмент реалізації національних інтересів. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2021. № 2(10). С. 221–232. <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2021-02-221-232>
9. Татаренко Н. О., Прокоп'єва А. А., Набок І. І., Побоченко Л. М. Сучасні дипломатичні відносини України з Японією: кроскультурний та економічний аспект. *Ефективна економіка*. 2023. №3. <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.3.38>

10. Українська призма: Зовнішня політика 2022. Аналітичне дослідження ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма» / Фонд ім. Ф. Еберта; ТОВ «Вістка». 2023. 308 с.
11. Фліссак К. Економічна дипломатія у протистоянні викликам національним інтересам України. *Журнал європейської економіки*. 2020. Т. 19. №2. С. 410–412. <https://doi.org/10.35774/jee2020.02.386>
12. Трекер економіки України під час війни / Центр економічної стратегії. Київ, 2025. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/> (дата звернення: 30.09.2025).
13. Beck T., Wagner W. The economic consequences of the war in Ukraine. CEPR Policy Portal, 2022.
14. Broderick S., Harrison M. (Eds.). *The Economics of World War I*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. 382 p.
15. Dunne J. P., Tian N. Military expenditure and economic growth: A survey. *The Economics of Peace and Security Journal*. 2013. Vol. 8. No. 1. P. 5–11. <https://doi.org/10.15355/epsj.8.1.5>
16. Hufbauer G., Schott J., Elliott K. *Economic Sanctions Reconsidered*. Washington: Peterson Institute for International Economics, 2007. 248 p.
17. Krugman P. *The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008*. New York: Norton, 2009. 191 p.
18. Mann M. *The Sources of Social Power*. Vol. 2. Cambridge: Cambridge University Press, 1993. 830 p. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511570902>
19. Milward A. S. *The Reconstruction of Western Europe 1945–51*. London: Methuen, 1984. 521 p.
20. Nuti D. M. Political Economy of Soviet Military Spending. *Cambridge Journal of Economics*. 1990. Vol. 14. No. 4. P. 347–370.
21. Osiander A. Sovereignty, international relations, and the Westphalian myth. *International Organization*. 2001. Vol. 55. No. 2. P. 251–287. <https://doi.org/10.1162/00208180151140577>
22. Overy R. *Why the Allies Won*. London: Jonathan Cape, 1995. 396 p.
23. SIPRI Yearbook 2023: Armaments, Disarmament and International Security / SIPRI. Oxford: Oxford University Press, 2023. 872 p.
24. Tilly C. *Coercion, Capital, and European States, AD 990–1990*. Cambridge: Basil Blackwell, 1990. 296 p.
25. *Economics of the Russian-Ukrainian War (2022–2024): Analytical Review*. URL: <https://uiamp.org/index.php/en/economics-russian->

ukrainian-war-2022-2024-analytical-review?utm_source=chatgpt.com
(дата звернення 17.10.2025).

26. OECD Economic Surveys: Ukraine 2025 URL:
https://www.oecd.org/en/publications/serials/oecd-economic-surveys_g1ghghge.html (дата звернення 17.10.2025).

References

1. Hruschynska, N. M. (2017). Realizatsiia ekonomichnoi dyplomatii v systemi suchasnykh mizhnarodnykh vidnosyn: potentsial kreatyvnosti ta tradytsiini pidkhody [Implementation of economic diplomacy in the system of modern international relations: Potential of creativity and traditional approaches]. *Zovnishnia polityka i dyplomatiia: tradytsii, trendy, dosvid*, 24(3), 86–92 [in Ukrainian].
2. Hruschynska, N. M. (2025). Ekonomichna dyplomatiia v epokhu shtuchoho intelektu [Economic diplomacy in the era of artificial intelligence]. *Kyivskyi ekonomichnyi naukovyi zhurnal*, (8) [in Ukrainian].
3. Didukh, V. (2023). Ekonomichna dyplomatiia Ukrainy pid chas viiny [Economic diplomacy of Ukraine during the war]. In *III Mizhnarodni naukovi chytannia imeni Bohdana Havrylyshyna* (Ternopil, November 29, 2023). Ternopil: ZUNU [in Ukrainian].
4. Ukrainska pryzma. (2025). Yak pratsiuie i de buksuie ukrainska ekonomichna dyplomatiia u vidnosynakh z susidamy? [How Ukrainian economic diplomacy works and where it stalls in relations with neighbors]. Retrieved February 2, 2025, from <http://prismua.org/economicdiplomacy/> [in Ukrainian].
5. Kukharyk, V. (2021). Ekonomichna dyplomatiia yak instrument realizatsii natsionalnykh interesiv [Economic diplomacy as a tool for implementing national interests]. *Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii*, (2), 221–231 [in Ukrainian].
6. Lysenko, S. M., Savchenko, M. O., & Pitel, N. S. (2024). Ekonomichni naslidky viiny dlia Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [Economic consequences of the war for Ukraine under globalization]. *Zdobutky ekonomiky: perspektyvy ta innovatsii*, (8). <https://doi.org/10.5281/zenodo.12799349> [in Ukrainian].
7. Petryshyn, O. O., Marhita, M. Ye., & Yefriemova, K. V. (2023). Ekonomichna dyplomatiia ta yii rol v zabezpechenni ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [Economic diplomacy and its role in ensuring Ukraine's economic security]. *Iurydychnyi naukovyi elektronnyi*

- zhurnal, (4), 113–117. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/25> [in Ukrainian].
8. Roshko, I., & Kukharyk, V. (2021). Ekonomichna dyplomatiia Ukrainy yak instrument realizatsii natsionalnykh interesiv [Economic diplomacy of Ukraine as a tool for implementing national interests]. *Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii*, 2(10), 221–232. <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2021-02-221-232> [in Ukrainian].
 9. Tatarenko, N. O., Prokopieva, A. A., Nabok, I. I., & Pobochenko, L. M. (2023). Suchasni dyplomatychni vidnosyny Ukrainy z Yaponieiu: kroskulturnyi ta ekonomichnyi aspekt [Modern diplomatic relations of Ukraine with Japan: Cross-cultural and economic aspect]. *Efektivna ekonomika*, (3). <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.3.38> [in Ukrainian].
 10. Ukrainska pryzma. (2023). *Zovnishnia polityka 2022* [Foreign policy 2022]. Analitychne doslidzhennia. Rada zovnishnoi polityky "Ukrainska pryzma"; Fond im. F. Eberta; TOV "Vistka" [in Ukrainian].
 11. Fliessak, K. (2020). Ekonomichna dyplomatiia u protystoianni vyklykam natsionalnym interesam Ukrainy [Economic diplomacy in countering challenges to Ukraine's national interests]. *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky*, 19(2), 410–412. <https://doi.org/10.35774/jee2020.02.386> [in Ukrainian].
 12. Trekker ekonomiky Ukrainy pid chas viiny [Ukraine's economy tracker during the war]. (2025). Tsentr ekonomichnoi stratehii. Retrieved September 30, 2025, from <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/> [in Ukrainian].
 13. Beck, T., & Wagner, W. (2022). *The economic consequences of the war in Ukraine*. CEPR Policy Portal.
 14. Broderick, S., & Harrison, M. (Eds.). (2005). *The economics of World War I*. Cambridge University Press.
 15. Dunne, J. P., & Tian, N. (2013). Military expenditure and economic growth: A survey. *The Economics of Peace and Security Journal*, 8(1), 5–11. <https://doi.org/10.15355/epsj.8.1.5>
 16. Hufbauer, G., Schott, J., & Elliott, K. (2007). *Economic sanctions reconsidered*. Peterson Institute for International Economics.
 17. Krugman, P. (2009). *The return of depression economics and the crisis of 2008*. Norton.
 18. Mann, M. (1993). *The sources of social power* (Vol. 2). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511570902>

19. Milward, A. S. (1984). *The reconstruction of Western Europe 1945–51*. Methuen.
20. Nuti, D. M. (1990). Political economy of Soviet military spending. *Cambridge Journal of Economics*, 14(4), 347–370.
21. Osiander, A. (2001). Sovereignty, international relations, and the Westphalian myth. *International Organization*, 55(2), 251–287. <https://doi.org/10.1162/00208180151140577>
22. Overy, R. (1995). *Why the Allies won*. Jonathan Cape.
23. SIPRI. (2023). *SIPRI yearbook 2023: Armaments, disarmament and international security*. Oxford University Press.
24. Tilly, C. (1990). *Coercion, capital, and European states, AD 990–1990*. Basil Blackwell.
25. Economics of the Russian-Ukrainian War (2022–2024): Analytical Review. URL: https://uiamp.org/index.php/en/economics-russian-ukrainian-war-2022-2024-analytical-review?utm_source=chatgpt.com
26. OECD Economic Surveys: Ukraine 2025. https://www.oecd.org/en/publications/serials/oecd-economic-surveys_g1ghghge.html

*Стаття надійшла до редакції 2 жовтня 2025 р.
Прорецензована 16 жовтня 2025 р.
Схвалена до друку 30 жовтня 2025 р.*

Таблиця анексій періоду XIX-XXI століть

№	XIX століття	XX століття	XXI століття
1	Анексія Польщі (1795–1815 рр.) Росією, Пруссією та Австрією	Анексія Боснії та Герцеговини (1908) Австро-Угорською імперією.	Анексія Криму Росією (2014)
2	Анексія Техасу США (1845 р.). Техас до цього був незалежною державою після відокремлення від Мексики.	Анексія Кореї (1910) Японією.	Анексія Східного Єрусалиму Ізраїлем
3	Анексія Каліфорнії, Нью-Мексико та інших територій США після Мексикансько-американської війни (1848).	Аншлюс (1938). Німеччина анексувала Австрію.	Анексія Голанських висот Ізраїлем
4	Анексія Ломбардії Італією (1859).	Анексія Судетської області (1938) Нацистською Німеччиною.	Анексія Західної Сахари Марокко
5	Анексія Папської держави (1870) Королівством Італії.	Анексія Албанії (1939) Італією.	Анексія регіону Гайани Венесуелою
6	Анексія Фінляндії Російською імперією (1809).	Анексія країн Балтії (1940) СРСР	Анексія Абхазії та Північної Осетії Росією (2008)
7	Анексія Алжиру Францією (1830).	Анексія Західної України та Західної Білорусії (1939–1940) СРСР	
8	Анексія Гаваїв США (1898)	Анексія Східної Польщі (1939) СРСР	
9	Анексія Східної Індії Великою Британією (1858)	Анексія Гаваїв (1898–1959) США	
10	Анексія Трансваалю Великою Британією (1877)	Анексія Західної Сахари (1975) Марокко та Мавританією	
11	Анексія Кореї Китаєм (1860-ті)	Анексія Тибету (1950) Китайською Народною Республікою	
12		Анексія Гоа (1961) Індією	
13		Анексія Північного Кіпру Туреччиною	

Джерело: складено автором за матеріалами [13, 15].